

Купчак М. Я.

к. пед. н., старший викладач кафедри права та менеджменту у сфері цивільного захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

ТІНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ, ЯК ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ

Тіньова економіка - господарська діяльність, яка розвивається поза державним обліком та контролем, а тому не відображається в офіційній статистиці. «Тіньові» підприємства не сплачують податків, не перерозподіляють власних доходів до бюджетів та державних цільових фондів, збільшуючи власні прибутки. Можна стверджувати, що тіньова економіка – це відвертий злочин, який включає різноманітні економічні «схеми» (контрабанда, мінімізація оподаткування, конвертаційні центри), тобто все, що не фіксується офіційною статистикою.

В ООН фахівці, що займаються національними рахунками, тіньову економіку поділяють на три види: приховану (або тіньову), неформальну (або неофіційну) й нелегальну.

Розглянемо окремі види діяльності в структурі тіньової економіки. Неофіційна економіка охоплює легальні види діяльності, пов'язані з виробництвом товарів і послуг, які не фіксуються офіційною статистикою. Така діяльність значного поширення набула в сфері послуг (ремонт квартир; надання житла в курортній місцевості; підготовка учнів для вступу у вищі навчальні заклади, що здійснюється приватно, без юридичного оформлення договорів та ін.). При цьому одержувачі доходів приховують їх від оподаткування. Частку «тіні», також, становлять офшорні схеми і митні порушення. Порушення, пов'язані із спрощеною системою оподаткування, попри їх масовість, не перевищують десятої частини від усього дослідженого обсягу.

Зазвичай поняття «тіньова економіка» асоціюється саме з малим бізнесом. Начебто, великій компанії важко працювати неофіційно. До того ж, у неї є

бухгалтерський облік, а часто й акціонери зацікавлені у прозорості. Однак це справедливо хіба що для розвинених країн, хоча навіть там є проблема приховування прибутків з використанням офшорів, попри стимули щодо їх відображення у звітності. У малорозвинутих країнах, великих фірм зазвичай мало, і ті переважно іноземні, тож «тінь» асоціюється там саме з малим бізнесом. Але, наприклад, видобуток корисних копалин часто стає основним джерелом тіньових фінансових потоків, як, наприклад, у Нігерії. У нас видобуток копалин не становить настільки велику частину економіки, як там, проте є інші потужні галузі, які експортують сировину та напівфабрикати. Роблять вони це переважно через офшори, залишаючи там весь прибуток. У такий спосіб з України щорічно виводиться близько 10% ВВП. Відповідно бюджет отримує тільки близько половини належного обсягу податку на прибуток.

Тіньова економіка в Україні – це сукупність видів економічної діяльності, заборонених законодавством України, або тих, які з різних причин не враховані в офіційній статистиці [2]. Оцінки рівня тіньової економіки, залежно від методології, свідчать, що як мінімум чверть української економіки знаходиться у тіні.

Основними причинами високого рівня тінізації української економіки - неефективний інституціональний базис регулювання підприємництва та незадовільні умови здійснення підприємницької діяльності, зокрема [3]:

- недієвість механізмів антикорупційного законодавства;
- неефективність функціонування судової та правоохоронної системи;
- неефективне адміністрування податків;
- суперечливість та дублювання законодавчої та нормативно-розпорядчої бази в окремих секторах;
- високий рівень злочинності;

- відсутність історичної практики дотримання норм та моральних стандартів законослухняної поведінки під час ведення господарської діяльності та сплати податків у суб'єктів господарювання та громадян.

Серед найсуттєвіших факторів тіньової економічної діяльності в Україні слід виділити [1, с. 170]: незбалансовану державну регуляторну політику та неповноцінність функціонування ринкового середовища; неефективне податкове адміністрування; недосконалість бюджетної політики; високий рівень корупції.

Вирішення проблеми існування тіньової економіки не має універсального і гарантовано успішного рішення, зокрема, політики штрафів і репресій в економіці призводить до відтоку грошей у «тінь», а тотальна лібералізація (зниження податкових ставок, відмова від держвпливу на бізнес) швидко не створить «дива», тобто повернення тіньових коштів у легальний обіг.

Тіньова економіка – це не тільки різні бізнес-схеми мінімізації оподаткування, але й більш зрозуміла простому українцеві реальність – різноманітні хабарі та «подяки», отримання зарплатні «в конверті», таксування без отримання ліцензії, надання квартири в оренду без попередження податкової та багато іншого, що видається цілком звичайним і зрозумілим, але від того не стає менш протизаконним. Це і є щоденна тіньова економіка, від якої ой як тяжко відмовитися окремо взятому українцю. І такий підхід зламати набагато складніше, ніж прийняти й впровадити навіть найбільш правильні закони.

Література :

1. Момот Т.В., Ващенко О.М., Тесленко Р.Ю. Тіньова економіка як загроза економічній безпеці України. *Економіка і суспільство*. Випуск 15 / 2018. С. 169-176.

2. Тіньова економіка. URL : <https://ua.112.ua/statji/tinova-ekonomika-zlo-chy-dzherelo-vyzhyvannia-naselennia-436077.html>.

3. Тіньова економіка, структура й природа її виникнення URL :
https://pidruchniki.com/15800119/ekonomika/tinova_ekonomika_struktura_priroda_viniknennya.